

Streszczenie pracy doktorskiej

Marta Lisok

Tytuł: Niewizualne dzieła sztuki polskiej przełomu XX i XXI wieku a technicyzacja doświadczenia

Promotor: dr hab. Maria Hussakowska

9.10.2017

Praca doktorska podsumowuje badania nad historycznie uwarunkowaną percepcją, zogniskowane wokół niewizualnych dzieł sztuki polskiej, których odbiorcy doświadczali za pośrednictwem zmysłów: węchu, smaku, dotyku i słuchu. Jej celem jest dowartościowanie marginalizowanych kanałów percepcji, interpretowane jako wraz bunt przeciwko technicyzacji, utożsamionej z pojęciem doświadczenia zaprogramowanego.

Jednym z warunków istnienia niewizualnych dzieł sztuki jest rekonfiguracja tradycyjnego sposobu odbioru. Spojrzenie jako podstawowe narzędzie rozpoznania, zostaje w ich przypadku zastąpione przez oddech, przełknięcie, wsłuchiwanie się, dotyk, bądź ruch całego ciała, za każdym razem destabilizujące kontemplacyjne przyzwyczajenia odbiorców. Pomimo widocznego zadłużenia w koncepcjach artystów awangardowych, znaczenie tych strategii, jest dzisiaj zupełnie inne. Określenie powyższych dzieł sztuki niewizualnymi miało na celu zaakcentowanie roli bodźców, które mogłyby być odbierane z zamkniętymi oczami, jako wyraz przekroczenia voyerystycznego mechanizmu obronnego wzmacnianego przez techniczny interfejs. Odbiorca w kontakcie z niewizualnym dziełem sztuki zostaje wystawiony na bodźce bez mediacji technicznych protez, pozbawiony zabezpieczającej tarczy ekranu, odarty z możliwości spoglądania z bezpiecznego dystansu. Konfrontując się z niewizualnymi dziełami sztuki przełomu XX i XXI wieku, zostaje postawiony przed zestawem nowych pytań. Dotyczą one wyobrażeń ciała, przeobrażanego przez technikę, umożliwiającą niespotykane wcześniej rozszerzenie możliwości sensorium realizujące się głównie w zjawisku immersji.

Analiza prac autorstwa: Mirosława Bałki, Zuzanny Janin, Joanny Rajkowskiej, Michała Gayera, Magdaleny Starskiej, Małgorzaty Markiewicz, Iwony Demko, Justyny Gruszczyk, Franciszka Orłowskiego, Katarzyny Krakowiak, Konrada Smoleńskiego, jest podstawą dla rozpoznania wyobrażeń dotyczących cielesności w wieku ekranów, którego modelowym przykładem staje się koncepcja *estetyki znikania i maszyn widzenia* autorstwa Paula Virilio. Jak wynika z badań nad recepcją wybranych prac, technicyzacja sensorium przynosi potrzebę dowartościowania materialności, wyrastającą z nostalgii za fizycznym wymiarem ciała, zastępowanym przez automatyzację postrzegania i protezy zmysłów. Niewizualne dzieła sztuki są próbą przełamania impasu, w jakim znalazła się percepcja w kontakcie z elektronicznymi urządzeniami nakierowanymi w przeważającej części, na zapośredniczone doświadczenie wzrokowe.

Presja szybkości wywołana postępem techniki czyni współczesnych dromomaniakom, wpędzonymi w nieustanny wyścig napędzany syntetycznym postrzeganiem, uwięzionymi w procesie translacji rzeczywistego na wirtualne. Nawiązując do określenia Paula Virilio, *homo pyknolepticus*, cierpiący na zaburzenia percepcji związane z przyspieszeniem bodźców, tracący pod ich naporem kontakt z otoczeniem, w niewizualnych dziełach odnajduje moment zatrzymania. W tym kontekście remedium na przyspieszenie staje się powolność, a niewizualne dzieła sztuki okazują się pułapkami unieruchamiającymi odbiorcę. Wybrane realizacje polskich artystów podejmujących refleksje nad zmysłami, stają się w tym kontekście probierzem globalnych tendencji na polu sztuki.

